

Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”

(Vörösmarty Mihály)

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület időszaki kiadványa

III. évfolyam 1999/23. szám

1999. Január

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén du. 17 órakor - hívtottan és hívatlanul - mindenkit szeretettel vár klubdélutánjaira a Budapest V. Semmelweis u. 1-3. I. emeleti zeneterembe.

Január - gondolatok az örmény liturgiából

Az örmény liturgia elején, mindjárt az oltárhoz vonulás után a pap mondja:

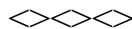
A legszentebb Istenszülőre való tekintettel fogadd el Urunk könyörgéseinket és ments meg minket!

A diakónus folytatja:

Legyen közbenjárónk a Legszentebb Istenszülő és az összes szentek a Mennyei Atyánál, hogy legyen hozzánk irgalmas és kegyességében mentse meg teremtményeit. Mindenható Urunk, Istenünk, ments meg minket és irgalmazz nekünk !

Ebben az évben, minden hónapban egy szövegrészt ragadunk ki az örmény liturgiából. /Néhai Kovács Géza - + 1971- lelkész fordítása alapján! Ez a bevezető papi és diakónusi ima is bizonyítja, hogy az örmény egyház milyen szigorúan őrzi Mária, Jézus édesanyjának a tiszteletét, aki, mint értünk imádkozó közbenjáró, ott áll a szentek karának az élén. Az egyház az ő érdemeikért és imáikért kéri Isten irgalmát számukra. Az imádsághoz mi is csatlakozhatunk, de nem csak szövegek mondásával, hanem jót eredményező tetteinkkel.

dr. Sasvári László



Gondolatok az identitásról

Elhangzott a Fővárosi Örmény Klubban 1998. november 19-én.

Nem tartozom az örmény kisebbséghez és bevallom, kevesebb ismerettel rendelkezem róluk, mint szeretném, ezért „kívülállóként” nem vagyok illetékes a belső sajátosságok elemzésében. Előadásom célja a témakör általános kérdéseinek felvetése, gondolatok ébresztése, amelyeket az érintetteknek kell továbbvezetniük, az általuk átélt helyzet(ek)ben alkalmazniuk.

Bevezetesként feltétlenül szükséges a használt szavak tisztázása. Az identitás, amely azonosságot jelent, lényegét tekintve filozófiai fogalom. (Teljes mértékben minden és mindenki csak önmagával lehet azonos. A gyakorlatban ilyen, vagy olyan szempont szerint, tehát „részleges” identitásról érdemes beszélni.) Amiről most gondolkodunk, az elsősorban ennek a belső átélése, amit *identitástudatnak* nevezünk a pszichológiában. Mindkettőnek vannak, illetve lehetnek külső megjelenési formái, a mindennapi életben elsősorban ezekkel találkozunk. A továbbiakban a rövidség kedvéért általában csak identitásról szólok, ha a mondandóm ettől az egyszerűsítéstől nem érthető félre.

Először tekintsük át, hogyan alakul ki és hogyan fejlődik a gyermek identitástudata. Már az első hónapokban megfigyeli egy csecsemő, hogy a környezetében hozzá hasonló alakú "lények" vannak, mozognak, akiktől lényegesen különböznek mozdulatlan tárgyak. Még a beszéd kialakítása előtt kialakul benne az "emberi" identitás, ha nem is ismeri az azt jelölő szót. Röviddel ezt követően már az is tudatosul benne, hogy ő fiú-e vagy lány. A környezetével való kapcsolata fokozatosan észrevételi és megerősíti benne az apjával vagy anyjával, majd más személyekkel való nemi azonosságát. Az azonosnak érzett, tudott emberek magatartását igyekszik utánozni a felnövekvő gyermek: ezt nevezzük modell-követésnek.

A környezet megfigyelésén alapuló azonosságok mellett egyre több szempontot szóbeli információ alapján ismer meg az ember: rokoni kapcsolatok (család azonosság), származási, vallási hovatartozás stb. A környezetében tapasztalható különbözőségek elősegítik, hogy további azonosság-érzések és - tudatok korábban alakuljanak ki: több nyelvű településen vagy külföldön élő gyermek hamarabb tudatosítja anyanyelvi hovatartozását, ugyanígy különböző bőrszínű emberek között élve előbb alakul ki a fehér-, a fekete- stb. identitás. Viszonylag hosszabb idő alatt - a családi, iskolai stb. nevelési hatások összegeződéséeként - erősödik meg a nemzeti, állampolgári azonosság.

Az előzőekben láttuk, hogy egy-egy emberben egyidejűleg többféle azonosság él. Ezek között vannak "kötött" identitások (pl. bőrszín, származás stb.) és vannak bizonyos határok között "választhatók" (pl. vallás, állampolgárság stb.), de nem lehet éles határt vonni a két csoport között. A különböző azonosulások egymást erősíthetik, illetve gyengíthetik, attól függően, hogy mennyire gyakori az együttjárásuk, együttes előfordulásuk. Bizonyos esetekben az azonosulás ellentmondásos lehet, például: Romániában élő magyar szurkoló a román-magyar válogatott mérkőzésen; szerb és horvát szülők gyereke a jugoszláviai beháborúban. Ilyenkor elkerülhetetlen a személyes választás, ami fiatalabb gyermeknél még látszólag kissúlyú esetekben (első példa) is nehéz lehet, de komoly megrázkódtatások esetén (második példa) a felnőttek számára is igen nagy teher.

A társadalomban elfoglalt hely, a betöltött szerep (foglalkozás stb.) egy idő-után nagyon mélyen meghatározhatja a személyiséget, a viselkedést, azt mondhatjuk, hogy beépül az identitásba (szakmai hivatás, uralkodói vagy egyéb vezetői elhivatottság, de negatív szélsőségeknél sem ritka, pl. a hajléktalan lét, vagy akár a "hívatásos" bűnözés).

A felnőtt ember "érett", egészséges identitásának legfontosabb jellemzőit a következőképpen foglalhatjuk össze:

- tudatosul (a "kötött" és a "választott" komponensek sora),
- szét tudja választani magában az egyidejűleg meglévő többféle azonosulást,
- el tudja különíteni az általános és az egyedi vonásokat ezekkel kapcsolatban,
- képes más nézőpontjába is helyezkedni (meg tudja érteni, képes elfogadni más ember másféle azonosulását).

A továbbiakban az identitás legfontosabb eltéréseit és zavarait érdemes áttekintenünk. Az azonosságtudat lehet a szükségesnél gyengébb, vagy akár hiányozhat is, pl. ismerethiány miatt. Súlyosabb problémát jelent, ha valami elnyomja, lecsökkenti. A kiváltó ok igen sokszor a félelem (vélt vagy valós üldözéstől, emberi kapcsolatok elvesztésétől stb.), máskor valamilyen előnyre, haszonra való törekvés. Az alacsonyabb szintű identitás gyengíti a teljesítményt, a helytállást,

bizonyos körülmények között az ellenállást (pl. vallásüldöztetésnél, erőszakos nyelvi asszimilálásnál). Az elnyomott, elfojtott azonosulás komoly lelki (és testi) zavarokat okozhat a személyiségen belüli - tudatosuló és nem tudatosuló - konfliktusok következtében: neurózis és egyéb pszichiátriai, máskor pszihoszomatikus betegségeket (gyomorfekély, magas vérnyomás) hozhat létre.

A fokozott identitástudat gyakran külsőségek eltúlzásában mutatkozik meg (pl. nyelvhasználat kizárólagossága, speciális öltözködés stb.) További szélsőségekre is vezethet: a baráti, munkatársi és egyéb kapcsolati köreit egyoldalúan választja meg az ilyen személy, vagyis egy bizonyos identitásfajta mellett elhanyagolja, figyelmen kívül hagyja a többit, amely természetesen a társadalmi fejlettség mai szintjén elkerülhetetlenül megvannak. Nem ritkán - kimondva vagy csupán érzékeltetve - a saját közösségét jobbnak, magasabb rendűnek tartja, ez alapján előnyöket vár, vagy követel. A legsúlyosabb megnyilvánulásnak azt tartom, ha valaki másokra erőlteti a saját identitását. Mindezek számos negatív következménnyel járnak: befolyásolják az ember értékelő tevékenységét, nehezítik vagy akadályozhatják helyes döntéseit, választásait, végső soron előítéletekhez, előítéletes magatartáshoz vezet(het)nek. Előfordul, hogy tényekre vonatkozó ismeretek is torzulnak emiatt (történelmi események, folyamatok, nyelvrokonság kérdése stb.)

Az előzőekben összefoglalt zavarokból érthetjük meg az identitás szerepét életünkben. A megalapozott és arányos (reális) azonosságtudat az ember személyiségét gazdagítja, erősíti, tűrőképességét növeli, ezáltal ellenállóbbá teszi az egyéni és társadalmi nehézségekkel szemben. Elősegíti munkáját, együttműködését másokkal; az azonos közösséghez tartozókkal éppúgy, mint a "kívülállókkal", mivel megérti, elfogadja és tiszteli a többieket, a magukat eltérő csoporthoz tartozónak vallókat is. Ez az alapállás teremtheti meg a kölcsönösségen alapuló hatékony együttműködést bármilyen területen. A többirányú (többdimenziójú) kötődés sokszorozza az egyén biztonságát, hiszen különböző kapcsolódások, hálók védelmét élvezheti. A gazdag identitású emberek alkotótevékenysége is fokozott, tapasztalatom szerint a többes identitásúak művészeti és tudományos téren (de a gazdasági életben is) igen termékenyek és sikeresek.

A fejlett és kellően differenciált identitás előnyei indokolják, hogy minden téren törekednünk kell ennek kialakítására és fejlesztésére, erősítésére: ez a családok, az oktatási és közművelődési rendszer, a különböző közösségek és az állam közös feladata. Az előbbiekből következnek a megvalósításának a legfontosabb eszközei is, amelyeket két fő csoportba sorolhatunk be:

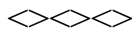
1. az emberi kapcsolatok "építése" (minél több közösséghez tartozik valaki, minél személyesebb kötődésekkel rendelkezik, annál stabilabb védőháló oltalmát élvezheti), ennek terepei a család, a vallási közösségek, az egyesületek, klubok, a baráti társaságok stb.

2. az ismeretek bővítése (az egyes közösségekhez tartozást az szilárdítja meg, ha minél jobban ismerjük jelenét, múltját és várható alakulását - ekkor érezzük magunkat benne otthon, fontos tudatosítani a különböző csoportok közti azonosságokat és különbségeket, ehhez pedig a másikat is minél jobban meg kell ismernem). Az ismeretek forrásánál is a család az első, az évek során ez bővül az iskolákkal, majd egyre nagyobb szerepet kap az önművelődés.

A fenti gondolatokat - mint erre már az elején is utaltam - csak bevezetésül szántam az identitásról, az identitástudatról és ezek esetleges problémáiról folytatott beszélgetésekhez és töprengésekhez. Éppen az indító szerepből következik, hogy többnyire az általános szinten

maradtam, ugyanakkor jogos az az igény, hogy a közösség saját konkrét helyzetét, lehetőségeit és az adódó problémákat részletesen áttekintse, időről időre értékelje, és ezek alapján feladatait, célkitűzéseit minél pontosabban meghatározza, de ennek az elvégzése már az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagjaira vár, hiszen róluk van szó, ők az érintettek.

dr. Semsey András



Változatok a Gyilkos-tó keletkezésére.

A Gyergyószentmiklós és Békás szoros között fekvő Gyilkos tó Erdély egyik legszebb torlasztava, amely 1837-ben (egyres források szerint 1845-ben) keletkezett. Annak az évnek tavaszán igen nagy esőzések voltak ezen a vidéken, és a likacsos mészkő kiszögélése lecsúszott a völgybe, amelyet a túlsó oldalon lévő sziklafal az aljban megtámasztott, gátat emelve a Vereskő-Hagymás-, valamint több kisebb patak útjába. Az agyagos törmelék alkalmas volt arra, hogy mögötte felgyűljön a víz.

A tó tengerszint feletti magassága 983 m, kerülete 3 km, legnagyobb jelenlegi mélysége 10 m, amely 1 m-rel alacsonyabb, mint keletkezésekor, mivel a tóból kifolyó Békás patak völgye mélyült és a befolyó patakok - annak dacára, hogy a 60-as években a Hagymás és Vereskő patakok torkolatánál gátakat építettek - nagy mennyiségű hordalékot visznek be a tó medencéjébe. Számítások szerint még kb.100 évig él a tó.

A Vereskő-patak vasokkeres hordaléka sokszor rozsdavörösré színezte a tó vizét, innen a tó másik neve, a "Veres tó", valamint a román elnevezése, amely ennek a fordítása: "Lacul-Rosu".

A Gyilkos tó szépségét emelik a ma is kilátszó egykori fenyők csonkjai, valamint a körülötte, szinte fölé hajló mészkősziklák.

A nép képzelete a Gyilkos-tó eredetét is legendákba öltöztette, e legendák néhány változatát is ismertetem.

A gyergyószárhegyiek szerint élt valamikor a környéken egy Eszter nevű csodaszép lány, aki a gyergyószentmiklósi vásárban egy gyönyörűen furulyázó daliás legénnyel találkozott, és akivel egy pillanat alatt egymásba szerettek. A fiú selyemkendőt és tükrös mézeskalácsszívet vásárolt Eszternek és feleségül kérte. Eszter igent mondott, de a lakodalomra már nem kerülhetett sor, mert a legényt elvitték katonának. Esztert az egyik forrásnál meglátta egy zsványvezér és elrabolta, a Kis Cohárd lábánál lévő tanyájára lovagolva vele. Aranyat, ezüstöt, gyémántos palotát ígért a zsványvezér Eszternek, ha az övé lesz, de Eszternek semmi sem kellett. A zsványvezér erőszakoskodni kezdett a lánnyal, aki a hegyekhez kiáltott segítségért. Kétségbeesett kérését megértették a sziklák és hatalmas mennydörgéssel megindultak lefelé a völgybe, maguk alá temetve mindent, Esztert és a zsványvezért is. Így keletkezett a Gyilkos - tó, amelynek vize időnként szürkészöld, mint Eszter szeme.

A gyergyóditróiak azt mesélik, hogy egy rablóvezér a ditrói vásárból rabolta el a csodaszép Anikót, aki nem akart a rablóvezér felesége lenni, mert otthon várta a daliás kedvese. Anikót a rablóvezér a Gyilkos kő oldalában lévő barlangjába hurcolta. Ott a lány a hegyekhez könyörgött segítségért, könyörgésére megnyíltak a barlang falai ahová bezárta a rablóvezér a lányt, és a hegy szelleme elvezetve Anikót, megmentette az életét. A rablóvezér mérgében akkorát vágott a sziklára, hogy a hegy összeomlott, és maga alá temette a gonosz embert.